

ЛЕГАЛНИ ИЗТОЧНИЦИ ЗА ЧЕТЕНЕ НА ЕЛЕКТРОННИ КНИГИ ПО ПРАКТИКАТА НА „ОЗОН Е-КНИГИ“, БЪЛГАРИЯ

Стефанка Митева

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Докладът има за цел да предложи нова и обобщена информация за приложението за покупка и четене на е-книги „Озон е-книги“. Същевременно продуктът се сравнява с други две приложения, налични на българския пазар, които предлагат възможност за четене на електронни книги – Storytel и Bookmate.

Ключови думи: електронни книги, приложения, легално четене, България.

Въведение

Темата за електронните книги в България става все по-актуална и заслужава да ѝ се обърне внимание, особено след като вече е налице развитие в този подход на разпространение на книгите. Приложения като Storytel и Bookmate дават достъп на потребителя до електронни и аудиокниги срещу плащане на абонамент. Към момента на писане на този доклад от малко над половин година на пазара е налично приложение, което се използва без абонамент – разработка на „Озон“ за четене на електронни книги¹. „Озон е-книги“ е интересна апликация, защото кани потребителя да купи книгата през едноименния сайт и да я чете през разработеното от тях приложение. Целта на настоящия доклад е да разгледа в дълбочина това приложение и да го сравни с останалите две – по какво си приличат и се различават приложенията, как привличат потребителите си, как са организирани като интерфейс, доколко са спазени легалните условия по отношение на публикуваните заглавия, и да се даде синтезирана представа за развитието и разпространението на електронните книги в България. Изследването се изгражда около хипотезата, че чисто технически приложенията имат едни и същи характеристики, например настройка на размер и вид на шрифта, подчертаване на любими части и смяна на фона, а разликата се фиксира в привличането и комуникацията с клиентите.

Методология на изследването

За целите на доклада е проведено интервю с представители на „Озон Ентъртейнмънт“, които отговарят за различни аспекти на

приложението – неговата разработка и организация, събирането на предлаганите заглавия и маркетинговата му кампания. Направен е медия мониторинг, за да се проследят популярността на приложението и ангажираността и отношението на потребителите към него. Приложен е и сравнителен анализ с други две приложения посредством де визу метод и тест на приложенията.

Резултати

Преди да се навлезе в анализа на разработеното от „Озон Ентъртейнмънт“ приложение и неговото сравнение с приложенията на Storytel и Bookmate, е необходимо да се даде определение какво е електронна книга. Според енциклопедия „Британика“: „Е-книгата е цифров файл, съдържащ текст и изображения, подходящи за електронно разпространение и показване на екран по начин, подобен на печатна книга“². За четенето на електронни книги обикновено се използва специално устройство – електронен четец, но с напредването на технологиите четенето не се ограничава само до това устройство, а може да се чете на телефон, таблет, компютър или лаптоп.

Един от стандартните формати на електронните книги е ePub. Той може да бъде възпроизведен на почти всякакви устройства – компютри, смарттелефони, таблети и повечето четци. Изключение правят книгите на Kindle, за които се ползва форматът AZW³. Друг формат за разпространение на е-книги е PDF. Защитата на електронните книги става посредством DRM – Digital Rights Management.

Първоначалната версия на приложението на „Озон е-книги“ е разработена в рамките на година, но продължават да се добавят нови функционалности, да се усъвършенстват съществуващите и да се разширява каталогът. Приложението е напълно съвместимо с устройства, поддържащи операционни системи Android, в това число четци, IOS и определени модели четци на Pocketbook. Налична е версия за работа с операционната система на Huawei, Chromebook⁴, а предстои и пускането на версия, която да работи с Apple desktop. Обхватът на покритие на приложението върху толкова много устройства предполага, че форматът на разпространяваните книги е популярен – най-вероятно е използван ePub. За да се потвърди това предположение, в проведеното интервю беше предвиден такъв въпрос, а потвърдението дойде от отговора на представителите на фирмата – е-книгите в приложението на „Озон“ се разпространяват във формат ePub с LCP DRM.

Преди пускането на приложението са проведени множество тестове. Първите етапи на тестовете са вътрешнофирмени, от екипа,

който прави приложението. Следващото ниво на тестове е с „приятелски“ потребители, които не са участвали директно в разработката, но могат да дадат обратна връзка. Един от основните проблеми, за които споделят разработчиците, е свързан с интеграцията с криптиращия модул. Въпреки това за сравнително кратък период – около година, приложението е разработено и пуснато за използване от потребителите.

Приложението „Озон е-книги“ се отличава от тези на Storytel и Bookmate с някои особености, по-скоро свързани със самата идея за апликацията, а не толкова с интерфейса (вж. таблица 1). На първо място, приложението е разработено в България от българи. Това е първото такова приложение, което по легален начин свързва читателя с електронните книги⁵. Приложението на Storytel е разработено от шведска компания, а приложението на Bookmate е дело на английска компания с централа в Лондон – те са адаптирани за пазара ни и са интегрирани локално. На второ място, „Озон е-книги“ не е обвързано с абонамент, за разлика от другите две приложения. И при трите е необходимо да имаш регистрация, но при апликацията на „Озон“ профилът е обвързан с техния сайт и чрез него е възможно да пазаруваш книги. Това е и третата основна разлика – ако Storytel и Bookmate предлагат достъп до цялата си библиотека за сумата на абонамента, то „Озон е-книги“ изисква да се купи всяка книга, за да може да се чете. Има налична безплатна библиотека, в която се предлагат предимно класически произведения. Има и избрани безплатни месечни заглавия, но те са ограничени до четене само в определен период, а след изтичането му вече не са достъпни.⁶ Приложенията на Storytel и Bookmate се отличават с това, че освен е-книги предлагат и аудиокниги, а Storytel конкретно предлагат собствена продукция под формата на аудиосериали. Друга основна разлика между приложенията е възможността за четене през браузър. През сайта на Bookmate може да се получи достъп чрез регистрацията и да се чете или слуша на компютър. Тази услуга е била достъпна и в сайта на Storytel, но впоследствие решението на компанията е да обърне повече внимание на развитието на приложението. Колкото до приложението на „Озон“, то няма собствен сайт. Използва основния сайт на електронния магазин, като на конкретната страница има информация относно приложението – с кои устройства и операционни системи работи, обновяваща се информация и кои са безплатните книги всеки месец.

Таблица 1. Особености на приложенията

	„Озон е-книги“	Storytel	Bookmate
Българска разработка	Да	Не	Не
Абонамент	Не	Да	Да
Регистрация	Да	Да	Да
Покупки в приложението	Да	Не	Не
Безплатна библиотека	Да	Не	Не
Аудиокниги	Не	Да	Да
Браузър интеграция	Не	Не	Да

Приложенията имат и някои интересни разлики, които са свързани с техния интерфейс (вж. таблица 2). Тъй като става въпрос за различни читатели, с различни предпочитания към избора на фон, шрифт и размер на текста, е задължително приложението да осигурява този контрол – нещо, което е невъзможно при хартиените издания. Тези елементи са задължителни и затова не е изненадващо, че са налични и при трите приложения. Някои от функциите, които дават контрол на читателя, са характерни само за даденото приложение. Например Bookmate предлага на потребителя да копира част от текста, да добави дадена книга в лавица по примера на Goodreads⁷, да прелиства книгата чрез натискане на бутон на устройството си и да управлява яркостта на приложението, без да е необходимо да излиза от него и да коригира от настройките на телефона или таблета. Още една уникална функция е подаването на сигнал за грешка в книгата. При Storytel единствено търсенето в текста дава някакво предимство пред останалите две приложения. Колкото до приложението на „Озон е-книги“, неговите силни страни са свързани с опции за настройване на подравняването, разстоянието между буквите и думите. И трите приложения имат опции подчертаване или отметка в текста, но най-добре тази функция е разработена от Bookmate. Работещите препратки в текста са най-удобни за ползване в приложението на „Озон“. Storytel и Bookmate доста по-добре успяват да организират читателите в общност посредством даването на оценка за завършена книга и опцията за споделяне на коментар или впечатление. За съжаление, това не е част от приложението на Озон, но може и да се промени, тъй като при проведеното интервю с фирмата на въпроса дали е предвидено обвързване на приложението с други сайтове за читателска и литературна оценка и критика, отговорът е, че имат бъдещи планове за разширяване и интегриране на приложението с други платформи, но е въпрос на време и целесъобразност.

Таблица 2. Особенности на интерфейса на приложенията

	„Озон е-книги“	Storytel	Bookmate
Избор на шрифт	Да	Да	Да
Корекция на размера на шрифта	Да	Да	Да
Настройка на подравняването	Да	Не	Не
Настройка на разстоянието между буквите/думите	Да	Не	Не
Настройка на междуредието	Да	Да	Да
Настройка на белите полета	Да	Не	Да
Фон	Да	Да	Да
Съдържание	Да	Да	Да
Бележки от читателя	Не	Да	Да
Подчертаване/цитат/отметка	Да	Да	Да
Търсене в текста	Не	Да	Не
Прогрес	Да	Да	Да
Съдържание	Да	Да	Да
Копиране на текст	Не	Не	Да
Оценка/впечатление	Не	Да	Да
Добавяне в лавица	Не	Не	Да
Прелистване чрез клик	Да	Да	Да
Прелистване чрез бутон	Не	Не	Да
Скрол на страниците	Да	Да	Да
Настройка на яркостта в приложението	Не	Не	Да
Работещи препратки в бележките на текста	Да	Не	Да
Опция за подаване на сигнал за грешка в книга	Не	Не	Да

Интересно е да се коментира как е решен казусът с авторските права от гледна точка на интервюираните представители на „Озон“. Това е и един от основните проблеми при разпространението на електронни книги – какво може да се направи, така че да са доволни и авторът, и издателят, и търговецът. Конкретно в случая с „Озон е-книги“ за заглавията с активни авторски права се прави договорка с конкретното издателство, което има правата за разпространение на електронното издание. Сключва се договор за продажба с уговорени търговски условия, като това включва определен процент отстъпка, отчитане, срокове на плащане и правила за предоставяне на файловете. При заглавия с изтекли авторски права се търси най-доброто известно към момента издание, след което текстът се извлича от него и се ползва за е-книгата. При българските заглавия директно се извлича текстът, като при необходимост се обработва допълнително. При преводни заглавия, ако се ползва съществуващ превод, правото за ползване на този превод се договаря с преводача.

Известна, а може би не чак толкова известна издателска тайна е, че за извличането на текстове може да се ползват източници като „Читанка“, което често е в ущърб на читателя. В идеалния случай би следвало издателят да намери подходящото издание, като то бъде сверено библиографски с по-стари издания, да се набере текстът, да се осъвремени или дори да се направи нов превод, за да може читателят да получи най-добрия краен продукт. Практиката показва, че с оглед на спестяване на време и ресурси се прибегва до подобни некоректни решения [1]⁸.

Към момента предлаганите заглавия в приложението на „Озон“ са малко над 1000, като каталогът се разширява постоянно. Създателите искат да предлагат и чуждоезикова литература, но при запитване дали е предвидено да предлагат електронни учебници и помагала, споделиха, че не се работи активно в тази посока, тъй като специализирана литература не била подходяща за конвертиране в електронен вариант. На въпроса дали е предвидено оптимизиране на търсенето и въвеждането на т.нар. препратка, която е характерна за традиционното каталогизиране на документи, отговорът е, че полето за търсене е един от най-сложните елементи за обработка и поддръжка в приложението. То е обвързано с модула, който е използван в сайта, по същия начин, както и филтрите за търсене на книга по жанр. Препратката донякъде работи в приложението на Storytel, където например, ако потърсиш Едгар Алън По, ще излезе и друг вариант на изписване на името – Едгар Алан По. В Bookmate по-скоро излиза резултат, който отговаря на конкретното търсене, но не се предлагат алтернативни начини за изписване на името.

Създаването на едно такова приложение следва да бъде разгледано и от маркетингова гледна точка. За целта е направен мониторинг на медиите, както и проследяване как точно се рекламира приложението в официалните канали на сайта в социалните мрежи. Въз основа на това може да се направи извод, че комуникацията в социалните мрежи и интернет медиите е почти никаква. С изключение на обявяването на старта на приложението на официалната страница на сайта във Фейсбук и всекимесечните постове, които съобщават кои са безплатните книги на месеца, няма никаква допълнителна активност, която да ангажира потребителя. На въпроса защо тази активност е толкова малка, от маркетинг отдела на фирмата отговориха, че е планирана кампания, като тя е въз основа на очаквани приходи и оборот. Съгласиха се, че няма комуникация с медиите или по-разнообразни публикации, които да създават онлайн шум около приложението, но активната кампания тепърва предстои, след като

бъдат изчистени повечето грешки, които може да бъдат открити към този момент.

В книгата на Филип Котлър се цитира проучване на Google, което твърди, че 90% от взаимодействията ни с медиите днес се подпомагат от екрани: смартфони, планшети, лаптопи и телевизионни екрани [2]. Това ни осигурява голямо ниво на свързаност и се улеснява комуникацията. Също е добра възможност да се взаимодейства с потребителя, но е видно, че при приложението на „Озон“ това е останало на заден план. Ако притесненията са били, че има грешки в приложението, които имат нужда от корекция, можеха да вземат вдъхновение от маркетингането на игри и концепцията за бета-версия. В този смисъл и Bookmate не успява да комуникира с клиентите особено успешно, тъй като няма почти никакво онлайн присъствие и реклама. Количественото съдържание също е малко и това води до извода, че нашият регион не се развива активно. За сметка на това Storytel има много силно онлайн присъствие, дори физическо, в истинския свят, под формата на плакати, билбордове, организация на събития и участие на панаири. Затова можем да кажем, че от трите приложения Storytel има най-стабилно маркетингово присъствие. Предстои да се проследи как ще еволюира приложението на „Озон е-книги“ и ще се подобри ли комуникацията с читателите.

Изводи/Дискусия

Чрез изложените до момента данни можем да стигнем до следния извод – приложението на „Озон“ има основните функции, за да го направи добра алтернатива за четене на е-книги. То се отличава от другите приложения с липсата на абонамент и възможността за купуване на конкретно заглавие, стига да е налично в каталога. От друга страна, самото приложение не комуникира добре с потребителите, нито през апликацията, нито през социалните канали. От фирмата имат желание да го развият и да го направят дори водещо на пазара, но първите стъпки до момента са по-скоро несигурни и все още се проучват възможностите и целесъобразността.

Колкото до маркетинговата кампания на компанията, тя може да бъде тема на отделна дискусия. Съществуват варианти и различни възможности, които да бъдат използвани за по-ефективна работа с клиентите и потребителите, без наличието на неудобство от грешките в разработеното приложение.

Заклучение

Това, което е изключително важно да се отбележи в заключителните думи, е, че електронната книга ще продължава да

набира популярност у нас, ще подлежи на множество дискусии и ще бъде обект на изследване от други автори. Докладът не си поставя за цел да разгледа всеки аспект на четенето на е-книги и тяхната популярност в България. Акцентът е поставен по-скоро върху едно ново приложение, което е българска разработка, а това е сериозна крачка в развитието на електронните книги. Този доклад съпоставя приложението на „Озон“ с други две, които са активни на българския пазар и предлагат възможност за четене на е-книги, но най-вече хроникира първите стъпки от развитието на този български продукт и каква е комуникацията му с читателите, които са и потребители.

Бележки

¹ Докладът е написан през май 2022 г.

² Attwell, Arthur. E-book, <<https://www.britannica.com/technology/e-book>> (20.05.2022).

³ Wahl, Jordan. Five eBook Formats and How to Find the Best Style for You, <<https://learn.g2.com/ebook-formats>> (21.05.2022).

⁴ Устройство, разработено специално за четене и учене.

⁵ Е-книгите досега се разпространяваха, а и продължават да се разпространяват незаконно през сайтове като chitanka.info и rulit.me, облачни хранилища за данни като dropbox, one drive и google drive и фейсбук групи. Докато разглеждах сайта wattpad.com, в който автори аматьори могат да качват свои текстове, попаднах на пълните текстове на публикувани автори, т.е. такава платформа също може да се използва за нелегално разпространяване на книги в електронен формат.

⁶ Във връзка с това може да се спомене и инициативата на БДЖ „Чети във влака“, която предоставя възможност на пътниците безплатен достъп до каталог електронни книги чрез сканиране на QR код, залепен във всяко купе. Един от основните проблеми на тази инициатива е, че всяка книга е в различен формат – някои са ePUB, а други са PDF. Каталогът е доста беден, аудиокнигите са качени в YouTube, а някои дори не са достъпни. Читателят трябва да сваля книгата на устройството си и да има приложение, с което да може да отвори дадения формат. Това повдига въпроса как са защитени авторските права, ако всяка книга може да се сваля на смартустройство.

⁷ Goodreads предлага възможността читателят да разпредели списъка си с прочетени и/или желани заглавия в лавици, които може да озаглави по удобен за него начин и да организира заглавията във виртуалната си библиотека. Тези лавици може да бъдат наименувани по жанр, повтарящи се тропи, идеи или друг признак.

⁸ Zagorov, Vasil. Lost in Translation or Lost in Publishing: Introduction of World Literature in Early Modern Bulgarian Publishing via Russian Language Editions, <https://www.researchgate.net/publication/315959053_Lost_in_Translation_or_Lost_in_Publishing_Introduction_of_World_Literature_in_Early_Modern_Bulgarian_Publishing_via_Russian_Language_Editions> (01.06.2022).

References/Литература

1. Georgiev, L. Knigovedski studii i statii: V konteksta na istoriyata I teoriyata na bulgarskoto knigoizdavane. Veliko Turnovo: UI „Sv. Sv. Kiril i Metodiy“, 2003.

[**Георгиев**, Л. Книговедски студии и статии: В контекста на историята и теорията на българското книгоиздаване. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2003.]

2. **Kotlar**, F. Marketing 4.0 – ot traditsionното kam digitalното. Sofia: Lokus Publishing, 2019.

[**Котляр**, Ф. Маркетинг 4.0 – от традиционното към дигиталното. София: Локус Пъблишинг, 2019.]

За автора

Стефанка Митева е докторант в специалност „Книгознание, библиознание и библиография“ към УниБИТ. Завършва бакалавърска и магистърска степен в същия университет. Интересите ѝ са в областта на книгите, книготърговията, книжния маркетинг, читателските и литературните тенденции, комуникацията между издателства и читатели.

За контакт с автора: s.miteva@unibit.bg

LEGAL SOURCES FOR READING E-BOOKS ON THE PRACTICE OF OZONE E-BOOKS, BULGARIA

Stefanka Miteva

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The paper aims to offer new and comprehensive information on the use of Ozone e-books for buying and reading e-books. It is also compared with two other applications available on the Bulgarian market that offer the ability to read e-books – Storytel and Bookmate.

Keywords: e-books, apps, legal reading, Bulgaria.

About the author

Stefanka Miteva is a PhD student in the field of book science, Library Studies, and Bibliography at ULSIT. She holds a BA and an MA degree from the same university. She is interested in the fields of books, book trade, book marketing, reading, and literary trends, and communication between publishers and readers.

To contact the author: s.miteva@unibit.bg